

<p>Telmetus ja tallitus</p> <p>TALLINNAS,</p> <p>Pagarit uul. nr. 1</p> <div style="text-align: center; margin: 10px 0;"> </div> <p>Telmetaja kõnetunnid</p> <p>kella 12—1.</p>	<h1 style="font-size: 4em; margin: 0;">SÕDUR</h1> <p style="font-size: 1.2em; margin: 5px 0;">SÕJAASJANDUSE AJAKIRI.</p> <p style="font-size: 1.1em; margin: 0;">ILMUB ÜKS KORD NÄDALAS</p> <p style="font-size: 1.1em; margin: 0;">ülemjuhataja staabi väljaandel.</p>	<p>Tellimise hind kättesaatmisega: Iga 10 numbril eest 5 marka.</p> <div style="text-align: center; margin: 10px 0;"> </div> <p>Kuulutuste ja teadaannete hind: Iga korpusrea eest 50 penni.</p>
<p>Tellimisi ja kuulutusi võtavad vastu kõik wabarligi postiasutused ja era-raamatukauplused.</p>		

N° 35

Laupäewal, 15. nowembril 1919.

I. aastakäik.

Sisukord.

Ametlik osa:

1. Ühendused.
2. Väljawõtted Sõjawägede Ülemjuhataja päewakäskudest.
3. Sünduslik määrus nr. 18.

Üleüldine osa:

1. Raatused sõjas enne ja nüüd.
(Dr. G. Bodart.)
2. Seisukord meie väerindadel.
3. Saksa kapitulatsioonid põhjustes 11. novembril 1918.
4. Ludendorffi sõjamälestused.
5. Segateated.
6. Sõdurite sport.
7. Kirjavastused.
8. Kuulutused.

Ametlik osa.

Ühendused.

Räjud Wabariigi sõjawägedele Nr. 221.

Tallinnas, 7. nowembril 1919.

§ 1. Allpool tähendatud 1-se jalawäe polgu ohwitserid ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest:

1. Alamkapten Aleksander Pull — kapteniks, wanusega 17-st oktoobrist 1919.

Alamleitnandid — leitnantidiks:

1. Julius Tamm, wanusega 8-st juulist 1919.
  2. Johannes Grant, " 15-st aprillist 1919.
- Lipnikud — alamleitnantidiks:
1. Jaan Kuris, wanusega 13-st detsembrist 1918.
  2. Roman Jaworsky, wanusega 10-st webruarist 1919.
  3. Platon Kuusik, wanusega 1-st märtsist 1919.
  4. August Linno, " 30-st " 1919.
  5. Ednis Rohw, " 7-st aprillist 1919.
  6. Aleksander Uut, " 21-st " 1919.
  7. Adolf Brahmman, wanusega 22-st aprillist 1919.
  8. Hermann Timmermann, wanusega 26-st maist 1919.

9. Boris Beeber, wanusega 5-st juunist 1919.
- § 2. Allpool tähendatud 2-se suurtükiväe polgu ohwitserid ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest:

Leitnant — alamkapteniks:

1. Georg Leets, wanusega 18-st juunist 1919

Lipnik — alamleitnandiks:

1. Aleksander Derril, wanusega 21-st aprillist 1919.

§ 3. Allpool tähendatud 3-da suurtükiväe polgu ohwitserid ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest:

Alamkapten — kapteniks:

1. Oswald Einer, wanusega 7-st juulist 1919.

Leitnant — alamkapteniks:

1. Johannes Tamm, wanusega 21-st septembrist 1919.

Alamleitnant — leitnandiks:

1. Arnold Saurthal, wanusega 11-st maist 1919.

§ 4. Allpool tähendatud 2-se kindluse raske suurtükiväe diviisjoni ohwitserid ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest:

Leitnandid — alamkaptenidiks:

1. Georg Sasumow, wanusega 1-st webruarist 1919.

2. Paul Borkmann, wanusega 8-st juunist 1919.

Alamleitnandid — leitnantidiks:

1. August Aron, wanusega 14-st juulist 1919.
2. Aleksander Mägi, wanusega 26-st augustist 1919.

§ 5. 4-st jalawäe polgust lipnikud Egon Bachmann ja Karl Piilberg ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest alamleitnantidiks, wanusega, esimene 26-st detsembrist 1918 a. ja teine 5-st aprillist 1919 a.

§ 6. 3-da diviisi staabist alamleitnant Otto Suulaks ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest leitnandiks, wanusega 21-st webruarist 1919 a.

§ 7. Soomusrongide diviisi staabist alamleitnant Julius Sõhemägi ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest leitnandiks, wanusega 17-st juunist 1919 a.

§ 8. Soomusrongi diviisi tagawara bataljonist lipnik Daniel Ant ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest alamleitnandiks, wanusega 24-st aprillist 1919 a.

§ 9. Kaperjanowi partisanide bataljonist lipnik Heinrich Sepp ülendatakse kiiduwäärt teenistuse eest alamleitnandiks, wanusega 15-st juulist 1919 a.

§ 10. Pennuõe salgast leitnant Eugen Baerentlan ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest alamkapteniks, wanusega 11-st juunist 1919 a.

§ 11. 1-se diwiisi tagawara bataljonist lipnik Eduard Baer ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest alamleitnandiks, wanusega 20-st septembrist 1919 a.

Nr. 222.

Tallinnas, 7. novembril 1919.

§ 1. 3-da jalawõe polgu ülem kapten Johann Schmidt ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest alamkolonnikuks, wanusega 8 juulist 1919.

§ 2. 3-da jalawõe polgu ülema abi kapten Werner Trossi ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest alamkolonnikuks, wanusega 1-st novembrist 1919.

§ 3. 3-da jalawõe polgu ülema abi alamkapten Jakob Munnar ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest kapteniks, wanusega 1-st augustist 1919.

§ 4. Allpool tähendatud 1-se jalawõe polgu ohwitserid ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest:

Leitnant — alamkapteniks:

1. Jaan Kurwits, wanusega 28-st juunist 1919.

Lipnikud — alamleitnantidiks:

1. Jaan Raud, wanusega 7-st märtsist 1919.

2. Jaan Mangelson, wanusega 5-st augustist 1919.

§ 5. Allpool tähendatud 2-se jalawõe polgu ohwitserid ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest:

Leitnant — alamkapteniks:

1. Johan Färwer, wanusega 1-st märtsist 1919.

Alamleitnandid — leitnantidiks:

1. Rudolf Weidebach, wanusega 31-st märtsist 1919.

2. Karl Rasik, wanusega 5-st juunist 1919.

3. Willem Jakobson, wanusega 6-st augustist 1919.

Lipnikud — alamleitnantidiks:

1. Anton Pori, wanusega 11-st webruarist 1919.

2. Robert Sööt, wanusega 28-st webruarist 1919.

3. Johann Mõttus, wanusega 20-st märtsist 1919.

4. August Reist, wanusega 13-st aprillist 1919.

§ 6. Inseneriwõe walituse wanem käsudetaatija ohwitser leitnant Gustaw Kirschbaum ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest alamkapteniks, wanusega 15-st oktoobrist 1919.

§ 7. Allpool tähendatud Wiru piirivalwe bataljoni ohwitserid ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest:

Leitnant — alamkapteniks:

1. Erich Eugenberg, wanusega 24-st septembrist 1919.

Alamleitnandid — leitnantidiks:

1. Dietrich Rostar, wanusega 16-st juulist 1919.

2. Nikolai Buch, wanusega 5-st septembrist 1919.

Lipnik — alamleitnandiks:

1. Johann Wechterstein, wanusega 4-st webruarist 1919.

§ 8. Tartu kooliõpilaste bataljonist alamleitnant Jaan Abdamson ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest leitnandiks, wanusega 27-st juunist 1919.

§ 9. Allpool tähendatud soomusrongide diwiisi tagawara bataljoni ohwitserid ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest:

Lipnikud — alamleitnantidiks:

1. Mikkel Otsa, wanusega 22-st juunist 1919.

2. Franz Espenberg, wanusega 9-st augustist 1919.

§ 10. 3-da diwiisi staabist lipnik Paul Erit ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest alamleitnandiks, wanusega 24-st augustist 1919.

§ 11. Korraldus-Baltifase Inspektori osakonna ülema abi lipnik Harry Wisman ülendataste kiiduwäärt teenistuse eest alamleitnandiks, wanusega 4-st novembrist 1919.

Nr. 225.

Tallinnas, 7. novembril 1919.

Pennuõe salga tehnila jaostkonna ülema abi f. ametil Walter Ceril ülendataste ohwitseri asetäitjaks ja nimelaste sellesama salga lenbur-waatleja kohusetäitjaks, 1. augustist f. a. armates.

Tallinna üsita eslabroni noorem alamohwitser Konstantin Sempre ülendataste wõitlustes ülesnäidatud wahwuse eest ohwitseri asetäitjaks, 1. augustist f. a. armates.

Nr. 228.

Tallinnas, 9. novembril 1919.

Soomusrongide diwiisi tagawara bataljoni junur Eugen Weiler ülendataste wõitlustes ülesnäidatud wahwuse eest ohwitseri asetäitjaks, 1-st aprillist f. a. armates.

7-da jalawõe polgu reamees Rudolf Schmidt ülendataste wõitlustes ülesnäidatud wahwuse eest tema endisesse alamleitnandi auastesse, 9. novembrist f. a. armates.

1-se jalawõe polgu reamees Richard Mägi ülendataste wõitlustes ülesnäidatud wahwuse eest tema endisesse alamleitnandi auastesse, 9. novembrist f. a. armates.

Sõjawägede Ülemjuhataja.

Kindralstaabi Kindral-Major Laidoner.

Wäljawõttes sõjawägede ülemjuhataja päewakäskudest.

Nr. 716.

Tallinnas, 7. novembril 1919.

Minu päewakäsu nr. 564 p. 1. muutmiseks ja täienduseks, käsen neile kooliõpilastele, kes mitte mobilisatsioonile alla ei kuulu ja iga lampäew tuneks tunnits sõjamõelistele harjutustele kokku kutsutakse, palka mitte maksta.

Neile kooliõpilastele, kes mobilisatsioonile alla kuuluvad ja kasarmutes elavad, käsen palka endiselt — rahwawäelastele kindlats määratud normide järele — maksta, kus juures neile mobiliseeritud kooliõpilastele, kes weltweeblikena, rühmade ja jagude ülematena mitte mobilisatsioonile alla kuuluwate kooliõpilaste roodudes teenivad, palka nende kohtade järele maksta tuleb.

Nr. 717.

Tallinnas, 7. novembril 1919.

Wiimasel ajal on juhtumisi ette tulnud, et kohtu-afutused korralitult kohtu otsustest ärakirju wangide kinnipidamise kohta järele ära ei ole saanud, mis läbi wangid kauem kinnipeetud wõiwad saada, kui see kohtu otsustes ette on nähtud. Sellepärast käsen kõiki sõjakohutuid ja sõjawäljakohutuid ärakirju jõesse läinud kohtu otsustest wiibimata igakord wälja saata, et neid wastawatesse wangimajadesse ja laagridesse edasi wõiks saata.

Nr. 727.

Talinnas, 10. novembril 1919.

Et wäeosade ülemad ja diiviside intendantid minu päewaläsu 30-st märtsist j. a. nr. 115 § 2 täitmise peale tarwilist rõhku ei pane, läsen wäeosade ülemad ja diiviside intendantide sõjasaagi, laialipillatud riigivaranduse, ühjade padrunilestade ja pidemete kogumise peale kõige waljemat tähelepanemist pöörata.

Ühtlasi läsen edaspidi kõik lasteriistade ja lastemoona pakkimise materjaalid, peasjalikalt püsside ja padrunite puukastid ja padrunite pleks- ja tsinkkastid, ka kõlbmata sõjariistad ja nende osad, diivisi intendantide ära anda — Sõjariistade Osakonna labuse saamiseks sellekohaselt aratariitamiseks. Ülemal tähendatud päewaläsu muutmiseks läsen niihästi püssi- kui ka rewolwripadrunite lestad mitte liikumatase Partidesse, waid diiviside intendantidele ära anda, kes selle järele peawad walwama, et minu päewaläsus nr. 115 § 2 nõutud %, tähje wäeosade poolt ära saats antud. Käesolewa päewaläsu täipealse täitmise järelewalwe panen diivisiülemaile peale.

Nr. 736.

Talinnas, 12. novembril 1919 a.

On ette tulnud, et wäeosade ülemad oma wõimuga on naisõdurissi teenima wõtnud. Käsen juhndõrissi wõtta, et iga naisõduri wastuwõtmiseks on tarwis wäeosajalema nõusolemine ja minu luba. Muudugi wõivad ainult need wastuwõetud saada, kes termise poolest jelleks kõlbulikul on.

Sõjawägede Ülemjuhataja
Kindralstaabi Kindral-Major **Laidoner.**

Sunduslik määrus.

Nr. 18.

Talinnas, 6. novembril 1919. a.

§ 1. Wiimase ajal on mitmesugused ettemõttjad Gestis kinnõuleswõtteid hakanud tegema nii sõja liinil, kui ka seljataga. Neis piltides on Gestit sagedasti rohkemalt jaolt halwasti käijest ja pahatahtlikult kujutatud, mis korduwalt üleühtist pahameelt on äratanud.

Misugused teatawa sihiga üleswõetud pildid, misuguseid ka wäljamaale saadetakse, toowad Gestis asjale kaju asemel kahju. Sellepärast teelan ära ilma loata ühisuguste üleswõtete tegemise sõjaliinil kui ka seljataga.

§ 2. Üleswõtete tegemiseks tuleb luba muretseda kindralstaabi walitjusest.

§ 3. Kõik isitud, kellel kindralstaabi walitjuse ülema poolt üleswõtete tegemiseks luba on antud, wõivad üleswõtteid teha wäerindadel kui ka wäeosade seljataga. Üleswõtmise juures peab tingimata olema üks ohwitser, keda ligem wäeosajale ülem nimetab.

§ 4. Kõik par. 1 tähendatud üleswõtted tulewad saata enne awalikku demonstreerimist ehk wäljamaale saatmist sõja-trükikontrollile (ehk kindralstaabi ehitajale) läbiwaatamiseks.

§ 5. Kõik, kes selle sundusliku määruse wastu effiwad, langewad rahatrahwi alla kuni 30.000 margani ehk wangi administratiivsel teel kuni kolme kuuni, kus juures mõlemad karistusi wõidakse korraga määrata.

Sõjawägede Ülemjuhataja,
Kindralstaabi Kindral-Major **Laidoner.**

Üleüldine osa.

Kaotused sõjas enne ja nüüd.

Dr. Gaston Bodart.

(Sürg.)*

Werised kaotused.

Weriste kaotuste hulka kuuluwad surmud ja haawatud. See on kõige tähtsam osa inimeskaotustest. Ainult wähestes riikides on surmukaotuste kategooriad eraldi üles antud (lahingus langenud, haawadesse surmud, sõjawangis surmud, õnnetute juhtumiste järeldusel oisa saanud, haigustesse surmud), sellepärast ei olnud võimalik neid kaotusi ühtlasi hinnata. Et wastawad kaotuste liigid ühtlasi riikides üksteisest wäga lahkumisele lähewad, siis pidime surmasaanute kogusumma teatamisega leppima, ehk küll werised kaotused õieti peaksid sisaldama ainult neid kaotusi, mis on sünnitatud wälise wägivalga läbi, nii siis haigustesse ja sõjawangis surmud wälja arwatud. Ühtlasi suurriikide wastawate kaotuste uurimisel on leitud, et surmasaanute kogusummas on:

wõitluses langenuid kestmiselt.	70%
haawadesse surmuid.	15—20%
haigustesse surmuid.	8—15%
teadmata kadumuid.	5—15%
muul wiisil surmasaanuid.	2—4%

Maailmasõjas on haawatute ja surmude wahetorra arwudes — endiste sõdadega wõrreldes — kahetsemiswäärtsiti tagurpidiminekut märgata. Kuna XIX. aastaja sõdades 100 furnu peale 400 haawatut tuli, oli see wahetord Wene-Jaapani sõjas juba 100:350, maailmasõjas koguni 100:250 kestmiselt kõige wäiksema kohta. Jalawäe ohwitseride kohta on see wahetord weel kohutawam, nimelt 100:210. Nendes arwudes sisalduwad ka haawadesse surmud.

Et arstimise kunst, isearanis sõjakirurgia just maailmasõjas igast kiidust kõrgemal seisis ja oma määratud ebusamme just wiimase ajal nii hülgawalt dokumenteeris, siis jääb sellele pahale pöördele ainult üks seletus üle: Meie aja sõjas on wähemalt 50% kõigest haawamistest suurühtlasi sünnitatud (XIX. aastaja sõdades ei olnud see % mitte nii suur, näituseks Napoleoni sõdades 5%, 1866. ja 1870. aasta sõdades umbes 10%, Wene-Jaapani sõjas 1904—1905 juba 25%). On selgeks tehtud, et suurühtlasi sünnitatud haawamised palju sagebamini surmaga lõpewad kui püssikaulide ja külmade sõjariistade sünnitatud.

Suurem suremus maailmasõjas oleneb ka weel teistest teguritest. Juba suurühtlasi arw ja nende kaugelastkõrgus oli wõrdlemata suurem kui endistes sõdades. Seda juure tulid weel kuulipildujad oma hirmsa häwitamiswõimega, lendurite pommitused, kihwitised gaasid, uued positsioonisõja wahendid, nagu miini- ja leegipildujad, käsigranaadid, miiniplahwatused maa-aluses sõjas, lendawad miinid, elektriseeritud traattõkled jne. Palju sagebamad kui endistes sõdades olid surmajuhumised õnnetuste järeldusel, ja mitte ainult hoopis juurema wõitlejate-hulga pärast, waid isearanis määratud lõhkeainete kuhjamise ja uute sõjatehnikaliste leiduste järeldusel. Seda kuuluwad arwutud plahwatuste ohwrid lastemoona wabrikutes ja lastemoona wabrikutes, põhja lastud wõi mõnel muul wiisil hulka

*) W. „Sõdur“ nr. 34.

saanud laewade ohwrid, arwutud automobiilid ja raudeõnnetuste ohwrid ja wiimaks õhusõidu ohwrid lennumasinade mahakukkumise järeldusel. Profentides kõige rohkem kahetuse ohwrid oli muudugi sibe ja liitumise wäesfabel ning lennuwäe saltabel.

Mis puutub surmajuhumistesse haiguste läbi, siis tuleb tähendada, et nende arm maailmasõjas absoluutselt suurem, wõrdlewalt aga wähem oli kui endistes sõdades. Mõnes XIX. aastaja sõjas olid kaotused haiguste läbi suuremad, sagedasti hoopis suuremad kui otskohtesed kaotused wälise wõjuga läbi. Praeguses sõjas on siin paranemist märgata. Haigete arm on küll wähest niisama suur kui haawatute omagi, kuid haigustesse surnute profent on rõõmstataval wiisil palju wähem. Sel juhumiisel on wõrdlus endiste sõdadega täiesti meie aja kasuks. Kõigepealt on see arsti teaduse edusammude teenus, kui itka suurem profent haigeteid terweks saab.

Haigustesse surnute profent surmajaanute kogusummas:

Arimmi sõjas 1854 — 1856 (Inglasi ja prantslasi)	78%
Saksa sõjas 1866 (Preislasi)	70%
Saksa-Prantsuse sõjas 1870/71 Prantslasi	50%
Sakslasi	30%
Wene-Jaapani sõjas 1904/05	25%
Maailmasõjas	7%

Arstiteadusel on selles suuremas kõigist sõdadest sõjas otsustavaks ja aeglate terwishoiuliste korralduste tõttu korda läinud sõjaaegseid taudisid wägedest eemal hoida. See on edu minewika üle, mida küllalt kõrgesti ei suudeta hinnata ja mis juba rohkem tähelepanekut teenib, et just mõned maailmasõja tingimused, nagu kauane wiibimine kaewikutel, taudide latalilagnemist äärmiselt edendasid. Arstiteaduse rutuline ja wõimas wäheleasumine oli wõimalik wäljaarenenud sanitar-organisatsioon tõttu.

Küll ei ole maailmasõja kaotuste kogusumma — wõrdluses endiste sõdade omaga — kahjuks mitte wähenenud; moodsate sõjariistade mõjul on langenute profent koguni tõusnudki, kuid sellegipärast on teisest küljest arstilunsiil korda läinud sõjakaotustele tublisti tõrkeid teha ja neid wõrdluskult alati wähenendada. See edu on kahtlemata inimkonna kõige suurem ja ilusam wõit. Samasugust edu, nagu haigete arstimisel, on ka haawatute arstimisel märgata. Haawatutesse surnute arm on wõitlejate suure hulga pärast absoluutselt wäga suur, kuid wõrdlewalt on ta palju wäiksemaks läinud. Edu endiste sõdade üle on filmatorlam.

Surewuse profent haawatute hulgas oli haawatute kogusummas:

Arimmi sõjas 1854 — 1856	39%
Wene-Türgi sõjas 1877/78	32%
Saksa-Prantsuse sõjas 1870/71	25%
Wene-Jaapani sõjas 1904 — 1905	19%
Maailmasõjas 1914 — 1918	10%

Teisest küljest ei saa salata, et werised kaotused maailmasõjas mitte ainult absoluutselt, waid ka wõrdlewalt palju suuremad olid kui endiste sõdade omad. Need kaotused olid mitu korda suuremad Preisfi Britsu ja Napoleoni lahingute weristest kaotustest (30% — 40% wõitlejate armust). Ei olnud just haru-

dane nähtus, et diwiisid 70% kuni 80% oma koosseisust kaotasid. Arwamine, et tulewitus waenlase tulest tekkimad kaotused wähenewad, ei ole kahjuks kinnitust leidnud. Sõjariistade paremaise tõrjal on ka nende tulekirus ja tabamus suuri edusamme teinud. Nii wõib ütelda, et moodsate sõjariistade häwitamisjõud nende kätitud humaansed omadused üles kaalub.

Ei wõi nimetamata jätta, et maailmasõda suuremalt osalt positsioonisõda oli. Wene-Jaapani sõda oli juba näidanud, et positsioonisõda rohkem ohwrid nõuab. Suures mandõwerlahingus Schaho ääres (8. kuni 18. oktoobrini 1904) oli langenute arm 1.37% kõigist wõitlejatest, Muldani lahingus (1. — 15. märtsini 1905), kus peajalikult positsiooniwõitlust peeti, oli seesama arm 2.22%. Juba siis wõibi tähele panna, et langenute ja haawatutesse surnute arm juba suurem oli, mida rohkem raskest suurüükwäge tarwitati, ja et suurüükwägede tekitatud haawamised palju rassemad arstida olid. Kui palju enam maksab see tähelepanel maailmasõja kohta, kus suurüükwäge piiramatuseni kuhjati. Pealegi nõudsid sõjapõdamise muutumad wiisid maailmasõjas itka uusi wõitluswähendid. Positsioonisõja kujunemistest pidi sõjatehnika oma järeldused tegema. Üleoleku saamutamisel ei jatkunud mandõwersõjas tarwitatawoid sõjariistu. Sellegipärast mõeldi uusi sõjariistu wälja, kusjuures wastased üksteist leidlikult üle püüdsid trumbata. On huwitaw tähele panna, et suur osa nütud tarwitusele wõetud wõitluse wähenemistest, nagu käsigranaadid, miinipildujad, juba wanadel aegadel teatawat osa mängisid. Ka mõned muistuse sõjameeste kaitseabinud, nagu teraskübarad, on nüüd suuresti tarwitusele tulnud.

Peale selle on maailmasõja suuremate kaotuste põhjusel weel see asjaolu, et sagedasti ligidasi wõitlusi peeti. Wiisuguseid wõitlusi peetakse teatavasti itka suurema tihedusega.

Ametlikkude nimetirjade läbi kindlaks tehtud weriste kaotuste hulgas on keskmiselt 28% — 30% tapetuid ja 70% — 72% haawatuid, kusjuures haawatutesse surnud tapetute hulka on arwatud. Haawatute hulgas oli keskmiselt 25% raskesti haawatuid ja 75% kerigesti haawatuid; esimestest suri keskmiselt 16%, teisimestest 4%.

Mõnes riigis oli surnute profent ülemaltoodud armust suurem. Seda juhtus riikides, kus wõrdlemata palju surmajuhumisi haiguste läbi ette tuli, nagu Serbias, kus 50.000 meest plekklisse soojatõppe suri, Türgimaal ja Rumeenias, kus sanitaarasutused nõmete kõrgusel ei seisnud.

(Järgneb.)

Seisuford meie wäerindadel.

Wiru wäerinnal, eraldi Gatschina sihil, kestsid minewal nädalal ägedad wõitlused edasi. Waenlane tungis kohati suurte jõududega peale. Ta sundis Põhja-Lääne armee wäesfad Zamburi eesle liinile taganema. Dudowa sihil seisamab Põhja-Lääne armee osad Wtroja küla liinil. Mõned mõned piirkonnas — Kopenstojke, Glubokoje ja Babino järwele liinil — jooksid waenlane wahetpidamata meie seisukohtade peale tormi, kuid lõõdi igalord suurte kaotustega tagasi. Ka lõunapooli Babino järwe katjus waenlane meie seisukohi ümber haarata ja meie wägedele seljataha tungida. Kuid see operatsioon ei õnnestunud temal: ta pidi oma kawatsusest loobuma ja suurte kaotustega taganema. Waenlane on meie Põhja wäerinnale ka

nust polkufid juure toonud. Nii on viimastel päevadel Babino ja Glukoloje külaade raioonis 1. ja 3. puunase kätipolgu ja 3 Peterburi tagavarapolgu siinolek kindlaks tehtud. Nõukem lõunapool on wuenlafel untest jõudubest 130., 479., 630. ja 1. ühendatud polk juure toodud.

Wäerinnal Pihtwa järwest kuni Lubani järweni awalbus sõjaline tegewus maakuulajate kottapõrklamistes ja wasiastitufes suurükütule wahetuses. Waenlane laotab siin endist wiisi suure arwul lenblehti laiaki. Muudu on ta siin launis passiwone.

Pihtwa sihil seisawad meie mastu 53. piiriwalwe diwiisi osad. Nendele olla seletatud, et 25. novembril tulla rahu, ja siis jääda nemad Eesti piiri laitsels.

Saksa kapitulatsiooni põhjuied 11. novembril 1918.

(Wanastuse Suure Peatorteri ametlittude dokumentide järele).
(Järg. *)

Saksa sõjawäe seis 10. novembril

1. — Reserwid ja nende kõikwimised 15. juulist kuni 10. novembrini.

Alamalseiswas tabelis on ära tähendatud 1918. aasta tähtsamate päewade kohta: esiteks, läänefrondil wõitlewate Saksa diwiiside arw ja, teiseks, nende reserwide seis ja fuurus, mis Saksa ülemaal wäejuhatusel Teise Düroo igapärawaste hindamise järele weel tarwitada jäid.

Päewad	Divo. koguarw	Reserwis peet. diwiiside arw	Reserwis olewad diwiisid nende wäärtuse järele jaotatud		
			Wärsked	Uuesti korraldatud	Ära tarwitatud
21. märts	186	78	78	0	0
27. mai	206	81	62	0	19
15. juuli	207	81	43	26	12
26. septemb.	197	68	21	40	6
11. novemb.	184	17	2	5	10

See tabel näitab selgesti, et Saksa ülem wäejuhatus oma pealetungimised 1918. aastal ette on wõtnud jõudubega, millede arw ja wäärtus alaliselt kahanes. Peate selle selgub tabelist, et 15. juulist kuni 10. novembrini Saksa sõjawägi 23 diwiisi wõrra on wähenenud. Need diwiisid on depoodes täienduse puudusel ära lõhutud.

Sama aja jooksul on reserwis olewate diwiiside arwu 63 wõrra wähenetatud. See reserwide nõrgendamise saab weel suurema tähtsuse, kui mõtelda, et wäerind 15. juuli ja 10. nov. wahel Saksa wägede taganemise järeldusel umbes 250 kilomeetri wõrra, see tähendab terwelt 1/4 wõrra, lühemaks on saanud. (Enne oli fronti pikkus 930 kilomeetrit, nüüd ainult weel 700 kilomeetrit).

Kui Saksa ülemjuhatus pealetungimise asemel 15. juulil niisuguse frondilühenduse tahtsamataalt ette oleks wõtnud, siis oleks üks neljandik tema jõudubest, s. o. 32 diwiisi, wabaks saanud. Tal oleks olnud reserwis 81 + 32 = 113 diwiisi.

Nii wõib siis ütelda, et Saksa reserwid liiduwägede pealetungimiste järeldusel koguarwse 113/207 pealt 17/184 peale langeb, s. o. 1/2 pealt 1/11 peale. Nagu enne juba nägime, oli oktoobri lõpul nende reserwide wäärtus tegelikult = null.

2. — Diwiiside wäärtus nende wõitlewawõime suhtes.

Tugewus, tehaline ja sõbliline jõud, ainelistes wahendites (suurtükid ja lastemoon, kuulipildujad).

Diwiiside wäärtus wõitluswõime suhtes oleneb nende tugewusest, wärskusest, moraalist ja ainelistest wahenditest. 1918. a. 21. märtsi pealetungimise ajal oli Saksa roodude keskmine wõitluswõimuline tugewus*) umbes 120 meest. 15. juulil oli see tugewus ainult weel 70 kuni 90 meest, novembri* algul kõigest 50 meest, ehk küll ülem wäejuhatus, täienduse puudusel depoodes, 23 diwiisi oli lastnud ära lõhkuda ja peale selle weel umbes 40 0/0 bataljonidest 4-roodulistest 3-roodulisteks oli muutnud.**)

Wõib ütelda, et 10. novembril Prantsuse wäerinnal wõitlewad Saksa sõjawäed poole wõrra sellest suurusest, mis neil 15. juulil oli, kottu on kuivanud.***)

Kuidas on nüüd lugu nende diwiiside wärskusega? Selle küsimise peale wastawad järgmised arwud:

207-st diwiisist, mis 1918. aasta suwel Prantsuse wäerinnal seisid, wõttis 196 diwiisi 21. märsi ja 10. novembri wahel lahingutest osa. Ülejäänud 11 diwiisi olid wõitluswõime suhtes alawäärtuslikud. 18 diwiisi, mis enne 15. juulit nende lahilase wäärtuse pärast lahingutest osa ei wõtnud, saadeti 15. juuli ja 10. novembri wahel siiski tulle.

Paljud diwiisid olid 15. juulist kuni 10. novembrini 3 ja isegi 4 korda tules, nii et wõitlusepäewade arwu nende 4 kuu jooksul kuni 405 tuisis, kuna niisuguseid päewi 21. märtsist kuni 15. juulini (nii siis ka 4 kuud) ainult 364 oli olnud.

Peab weel tähendama, et diwiiside puhkeajad lahingute wahel ikka lühemaks läksid: 60% diwiisidest olid septembri ja oktoobri jooksul alaliselt liinil. Teised wõitlesid 20—30 päewa wahetpidamata.

(Järgneb.)

Ludendorffi sõjamälestused.

(Järg. 1)

Minu korteriks oli „Hotel Union“ Aachenis.

3. augustil hommiku wara jõudis kindral v. Emmich pärale. Mina nägin teda esimest korda. Sägaw lugupidamine fibus mind nüüd selle suure sõjamehega kuni tema surmani.

*) Saksa roodus tuleb wahet teha „kogutugewuse“ ja „wõitluswõimulise tugewuse“ wahel. Kogutugewuse all tuleb mõista kõiki mehi, kes roodust toiw saawad, niisuguseid wõitlejaid kui ta mitmesuguseid komandeeritud. Wõitluswõimulise tugewuse moodustawad ainult need mehed, kes pääsibedega on warustatud ja lahingu ajal frondil seisawad.

**) Wangide hull, mis Saksa sõjawägi juulist kuni novembrini on kaotanud, lasub nende kaotuste suurust hinnata. Selle aja jooksul on 140 diwiisist kaotanud wangisid:

35 diwiisi igauks 1000—2000 wangi.

23 diwiisi igauks 2000—3000 wangi.

Wõib ilma eesimata ütelda, et 10. novembril suuremas osas diwiisides ainult weel 1000 kuni 2000 pääsimest oli.

**) Mõned isäralsed andmed finnitawad seda kohutawat meeste puudust. 21. oktoobril on 3. kaardidiwiisi õpepolgus ainult weel 200 tükku. 22. oktoobril on ühes 52. reserwidiwiisi polgus ka ainult weel 200 tükku. 24. oktoobril on 1. kaardiwäe diwiisil ainult weel 3 bataljoni, igauhes 3 roodu, s. t. ühtekokku kogu diwiisil ainult 720 meest!

4. augustil hommitu wara algas edasiminele üle Belgia piiri. Samal päeval oli mul minu esimene lahing Wisse juures, Hollandi piiril.

Oli väga tähtis teada saada, kas fillad Wisse juures terwed on. Minu palwe peale saadeti üks rattasõitjate rood sinna ette. Warsti tuli üks rattasõitja tagasi, teatega: rood sõitnud Wisse sisse ja häwitatud täielikult ära. Mina läksin kahe mehiga sinna ja leidsin oma rõõmiks roodu terve olemat, ainult juht oli parajasti raskesti haamata saanud. Mälestus sellest wäitfesi wahėjuhumiseft aitas mind pürafi. Mina läksin ütsföitsemaks kuulbuste wastu, eht nagu pärafi ätelbi, etapijuttude wastu.

Ilusad suured Maafi fillad Wisse juures olid puustatud.

Ohtul olime Herve, see oli minu esimene korter waenulikul pinnal. Ömajaks walifime ühe wödraste-maja wätsali ligidal. Rööit oli terve ja puutumata. Seitfime rahulikult magama. Öösel äratas mind kange pütsilastmine, lasti ka meie maja wastu. Partisaanisföda Belgias algas. Siit sai oma alguse see kibedus, mis seda söda läänewäerinnal ifeloomustas, wastandina meeleolule idawäerinnal.

Ettesaadetud brigaadidel oli raske ülesanne Lüt-tichi ees täita. Oli kuulmata julge ettewöite läbi uue aja kindlustuste wöö kindlusesse sisse tungida. Söjawäed kahtlesid. Jutuajamistest ohwitseridega kuulsin, et lootust kordaminekuls wähe oli.

Öösel wastu 6. augusti algas edasitungimine läbi fortide wöö. Ei ole minu asi seda söjategewust kirjeldada, mina tahan ainult oma ifillistest üleelamistest jutustada.

Reffööli 5/6. augustil lahkus kindral v. Emmich Herve'lt. Meie ratsufafime 14. jalawäe brigaadi kogumispaila, mis köigeft 2 kuni 3 kilomeetrit Fleron'i fordist kaugel oli. Tee peale, mida fordist lasta wöidi, kogusid pimedal ööl söjawäed oma önnistusrifaste wäljakööbidega. Majast löunapoolfel teeferwal lasti möni pauf söjawägebe peale. Teftifid wöitlused. Fort aga waitis, see oli Jumala ime. Kella 1 paifu algas edasifülitumine. Tuli Fleroni fordist pöhjapoolt mödda minna, kindlustuste joone teha, linnasewal olewatele Chartreuse körgustifudele. Sinna pidime järgmife päewa hommitupoolikul jõudma. Teised brigaadid pidid kindlustuste wööft teises kohas läbi murdma ja samal ajal linna jõudma.

Kindral v. Emmichi staap oli kolonni sabas. Äffi pikem peatus. Tungifin tagant läbi kolonni ette wälja. Peatus oli ilma mingi pöhjufeta teftinud, kahetsemiswäärilife ektifufe järelöufel.

Mina ife olin dieti ainult lahinguluufifa. Mul ei olnud komandowöimu. Minule oli ainult ülesandeks tehtud armee ülemjuhatusft, kes hiljem kohale pidi jõudma, informeerida sfundmustest Lüt-tichi juures. Ka pidin ma kindral v. Emmichi korraldufi kindral v. Bülowi oodatawate korraldustega kokkufölässe seadma.

Mina lasin kolonni muibuigi edasi marssida ja jäin ife selle esimestesse ridadesse. Ühendus ettepoole oli wahpeal katkenud. Oli täiesti pime, kui me, suure waenaga teed jälgides, Retinne jõudfime. Side ettepoole puudus ifka weel. Mina pöörsin kolonni ninaga wale teed mödda külast wälja. Paugud löid meile wastu. Paremal ja pahemal pool langes mehi. Selgesti oli kuulda, kuidas kuulid inimeste kehadesse löid. Seda ei unusta ma kunagi ära. Tegime möned hüpped nägemata waenlase poole, kelle tuli elawamaks läks. Pimeduses ei olnud teeleidmine kerge. Ei wöimud aga kahtlust olla, et meie walesti olime läinud. Pi-

dime tuleft tagasi pöörama, see oli piinlik. Mehed wöifid arwama hatata, et mina kartfin. Ei olnud midagi parata — palju suurem asi oli kaalu peal. Mina roomafin tagasi ja andfin meestele käsu kuni küalani taganeda.

Retinnes wöifin öige tee. Siin nägin 14. brigaadi komanderi kindral v. Wuffowi poisfi hobustega. Poiffs ütles, kindral olla langenud. Wäitfse falgaga läksin teele. Äffi tulekuma minn ees. Kogupaul fuurtükkidest wahifes piku teed, meie jäime terweks. Möne sammü järele sattufime furnute ja haawatute Saffa soldatite hunitu otsa. See oli kindral v. Wuffowi eelsalk, üks kogupaul oli teda wist tabanud.

Kogufin 4. jäägribataljoni ja 27. jalawäepolgu soldatid, kes järjest pärale jõudfid, kokku ning otsufstosfin brigaadi juhthimift oma kätte wöitta. Köigepealt oli tarwis fuurtükid körwaldada, mis teed pommitafid. Pealikud v. Harbou ja Brindmann kindralftaabift tungifid möne wahwa mehiga läbi aedade ja öuede mölemalpool kimites kuni fuurtükkideni. Waterei tugew meeskond andis alla. Rööid oli tee waba.

Läfsime edasi ja jõudfime Duene du Bois'sse, kus meil wöitlus oli. Läts walgets. Wööideldes jõudfime pitkomifi edasi. Sageadasti pidin mehi, kes ainult kaheldes edasi läksid, maniffema, et nad mind üffi minna ei lasets. Wiimaks olime külast läbi jõudnud. Elanikud olid ära pögenenud. Siin tuli korraliku Belgia söjawäe wastu wöidelda.

Läts palju aega mödda, enne kui seisukorra üle selgufele jõudfime. Waherjal suurenfid minu jõud mahajäänud soldatite päralejõudmife läbi. Wäbimurd fortide wööft oli önnestanud. Kindral v. Emmich jõudis pärale. Edositungimift Chartreuse peale jattati.

Kindral v. Emmich andis ka möned 11. brigaadi osjad minu käfutada, eeltades, et ka see brigaad läbi on murdunud. Edasimarsifimine läks ilma wahėjuhumisteta. Kui körgustifudele idapool Chartreuse jõudfime, oli juba kell 3. Suurtükid juhiti linna peale. Megajalt lasti üks pauf, ofalt märguks teistele brigaadidele, ofalt et kommandanti ja linna allaandele kutsuda. Mina pidin lastemoonaga kottuhoidlik olema, seda oli väga wähe. Wägi oli wäfinud ja ta oli ofalt ka tublisti kannatada saanud. Ohwitserid olid oma hobused kaotanud. Wäljaköögid olid maha jäänud. Lassin brigaadi puhata ja toifin teda sellega, mis ümberolewatest majadest kokku ajada sain.

Warsti jõudis kindral v. Emmich jälle brigaadile järele. Körgustifudele idapool Chartreuse oli meil ilus ülemaade linna peale. Maafi teifelpool kaibal oli iftitadell. Sealt pandi äffi walged lipud wälja. Kindral v. Emmich tahtis parlamentääri sinna faata. Mina foorwitaftin waenlase parlamentääri ära oodata. Kindral jäi oma otsufe juure. Pealik v. Harbou ratsufas linna. Kell 7 öhtul tuli ta tagasi: walget lippu oli wastu komandandi tahtmist näidatud. Lüt-tichi fiffsemarsifimifets oli juba hilja. Raske öö seifis ees.

Meie seisukord oli väga töfine. Teistelt brigaadidelt ei tulnud mingit teadet. Ratsufastfjalad ei olnud läbi peafenud. Seisukord läks ifka selgemaks: brigaad oli üffi kindlustuste wöö, wälisilmast eraldatud. Pidime waenlase wastupealetungimistega rehkendama. Sfödranis feotud olime meie umbes 1000 Belgia wangiga. Kui kindlaks oli tehtud, et Chartreuses, selles wanas kindlustuses, waenlast ei olnud, faatfin ühe roodu nende wangidega sinna. Rooduülem kahtles wist minu mõistufe juures.

Meeste närwifitus suurenes pimedufe tulekul. Rööifin frondid maha ning maniffesfin mehi rahju pidama ja

kindlaks jääma. Sõna: „Homme oleme Lüttichis“ andis neile uut julgust.

Kindral v. Emmich ühes oma staabiga leidis ühes wälises talus õmaja.

Mina ei unusta kunagi 6./7. augusti õdd. Oli külm. Minu asjad olid maha jäänud, major v. Maearb andis mulle oma mantli. Kuulatafin terawalt, kas kufagilt wõitlust ei kuulda. Looftin ikka weel, et wahest üks ehk teine brigaad fortide kiwist läbi on murdnud. Kõik oli wõitne, ainult iga poole tunni tagant lasti üks haubitza paak linna peale. Põnewus oli wäljalannatamata. Kella 10 paiku õhtu andsin pealil Otti jäägriwobule käsu Maasi sillad Lüttichis oma alla wõtta, et need edasimarsimiseks walmis ja brigaadile eespool kindlustuseks oleksid. Pealil waatas mulle otse—ja läks. Root jõudis ilma wõitluseta eesmärgile.

Tuli hommit. Kätsin kindral v. Emmichi juure ja pidasin temaga seisutorra pärast aru. Difustasime kindlasti sisse marsšida. Ainult aja jättis kindral weel ära määrata. Kuna mina oma brigaadi lorida seadfin ja 11. brigaadi edasimarsimise teele wälja lastufin jõuda, andis kindral v. Emmich mulle käsu sissemarsimiseks. Oberst v. Oven juhatas eesfalka. Brigaad ühes wangidega järgnes teatawas lauguses. Kindral v. Emmich oma staabiga ja mina brigaadi staabiga olime brigaadi eesotsas. Sissemarsimise ajal andsid paljud ümberseiswad Belgia soldatid alla. Oberst v. Oven pidi tsitadelli oma alla wõtma. Saadud teated olid pühjuseks, et ta seda mitte ei teinud, waid Loncini fordi sihis edasi läks ja end Lüttichi loobepoolse wärawa ette üles seadis. Teltades, et oberst v. Oven tsitadellis on, sõitsin ühes brigaadi adjutantiga Belgia automobüilis sinna ette. Mitte ühtainuski Saksa soldatit ei olnud seal, kui sinna jõudfin, tsitadell oli weel waenlase käes. Koputasin luktustatud wärawa pihta. Seeftpoolt tehti lahti. Reed paarfada Belgia soldatit, kes seal olid, andsid endid minu nõudmisel wangi.

Brigaad tuli nüüd järele ja wõttis tsitadelli oma alla. Seadfin tsitadelli kohe kaitsewalmis.

Minu enesewõetud ülesanne oli seega lõpetatud. Wõtsin nüüd kindral v. Emmichi paluda mind ära lasta. Wõttesin kindluseft samal wiisil lahtuda, nagu sisse olin tulnud. Tahftin armee ülemjuhatusft sündmuste läigust informeerida, teift brigaadistid üles otsida ja suurtükiväge fortide wastu saata. Seisuford oli weel meeleheiftlikult õfšine. Teda wõis ainult siis kindlustatuseks pidada, kui wähemalt mõned idapoolsed fordid langenuid olid.

Minu lahtumine kindral v. Emmichist oli liigutaw. Kell 7 sõitsin wälja, et Acheni jõuda. See sõit oli ifeäralik. Üks Belgia garde civique mees pakkus end mulle teejuhiks. Ta walis ühe auto, mis mina aga tagaft lükkasfin. Auto, mis mina wõtsin, läks juba tsitadellis rikki. Mulle ei jäänud nüüd teift teed üle, kui end pimesi Belgia soldati kätte asaldada.

Sõit läks libedasti. Sõitfime Herve laudu; minu korter wäljaki juures oli maha põlenud. Saksa pinnal peatas autojuht äkki ja seletas, et ta edasi sõtta ei wõi. Mitmesuguste sõidujuhuste tõttu jõudfin siis oma Belgia soldatiga hilja õhtu Acheni. Mind wõeti seal Unioni wõerasiemajas kui furnuift ülestõusnut wastu.

Achenis sõin rattu ja sõitsin siis õõft edasi brigaadide juure. Eigi 90 tundi ei saanud ma end riibest lahti wõtta.

Sõjawäe seisuford oli põnew. Olim tema saatuse pärast mures. Põnewus lahtus, sest waenlane ei wõinud midagi ette.

Edasiste sündmuste kirjeldamine Lüttichi all on sõjaajaloo asf. Forbid laugesid järgimõdda meie kätte. Saksa wäe parem tiw wõis nüüd talistamastult oma edasimarsimist üle Maasi Belgiasse jattata. Mul oli kiwi sädame pealt langenuid.

Edasifest sõjakäigust Belgias wõtsin ma juba ülemortiermeistrina osa. Mul oli juhuseks kõiki wäewarustuse küsimusi pühjalikult tundma õpida. See oli mulle suureks lafule minu pärastistes staabikema ametis.

22. augusti hommikul sain tutsse idawäärinnale.

(Järgneb)

Segateated.

Teated enamlistelt Wenemaal.

Enamlistel Wenemaal on asutatud, nagu „Päewalehele“ kirjutatakse, kõrgemad autähed, mida antakse ainult ifeäralikudel juhtumistel. Wiimastel päewadel on ifeäralikult auetatud Trotski ja alamat sõjakomisfari Staltni, kes lõuna wäärinnal tegew oli. Esimehele on annetatud Peterburi kaitsemise eest punase lipu aumärk, Staltnile eduka tegewuse eest lõuna wäärinnal punase tähe aumärk. Peale selle on Trotski saanud diplomi, et ta kõi kõrgemad sõjawälised kursused hea tagajärjega on lõpetanud. Olgugi, et Trotski strateegilised korraldused armustust wälja ei kannata ja et ta ainult oma wõrblemata retooriliste abinõudega frondi seisuforda wõib parandada, peetakse temast laiemates ringides siiski kui strateegist lugu. Tegelikult juhataftid Peterburi eelseid operatfioone endised tuntud ifaari-aegsed õhwitserid. P.-Vääne armee lüüasaamisest Peterburi eel on loгу punasele armeele üfifasjalikult teatud. Üfifutule wäeosabele on sellest operatfioonist pikemaib ettelugemist peetud.

Balti saatkond Berliinis.

Latwija saadit teatab Berliinist: 9. nov. oli Berliinis liitlaste sõjawäe saatkonna juures nõupidamine, millest osa wõtsid 5 kindralit, 26 staabi õhwitseri ning Latwija, Eesti ja Soedu esitajad. Saatkond teatas, et sõjavarustust ja toiduaineid Baltimaale on saadetud. Saksa soldatid ei lasta mingil tingimisel Baltimaale.

Õunefoorid Riia wabastamise puhul.

Riiaft telegrafeeritakse: Riia wabastamise puhul käisid Briti, Prantsuse ja Ameerika saatkondade esitajad peaministri juures õunefoorimas. Peale selle kaasid Prantsuse sõjasaatkonna juhataja Du Parquet ja Prantsuse konsul Bine weel kirjalikud õunefoorid.

Rahwusnõutogu koosolekul terwitafid rahwusnõutogu esimees ja peaminister terve kabinetti ja liitlaste esitajate juuresolekul Latwija rahwawäge, selle kõrgemat juhatusft, Englise ja Prantsuse laewastikku ja Ameerika Punast Risti, kes laialiselt abi annud. Kõnede ajal walitfes koosolekul ülendatud meeleolu. Rittmeister Goldfeldt, faks'lane, kes kuni wiimse filmapilguni aktiivseft wäetegenuseft Vermondi wastu osa wõttis, wõeti koosoleku otfufega Latwija alamaks wastu.

Enamlaste seljatagant

on kindral Mamontow kahetunlise sõjakäigu järele tagaft jõudnud. Tema lahju on 4 furnut ja 20 haawatut. Häwitanud on ta Woroneshis 500 suurükki ja Teletis pool miljoni kuuli. Edasi on ta hull silbu ära rikkunud, 100 tuhast enamlaste nekrutit laiali saatnud ja palju kõiõugu sõjamaterjaali ära wõtnud.

Sõdurite Sport.

Teadaanne.

Kalevlaste Malewa Spordi Selga korraldusel avaldatakse 1. detsembril s. a. Narva tänawal nr. 77. Tallinna garnisoni suusajaam 300 paari suustabega. Sigemad tarvitamise tingimised avaldatakse hiljem.

Pealisk R. Klein.

Dhv. l. t.

* Kirjavastused. *

K. A. Tegemas mäes. Sõjaväe ametnikute saamise tingimised ilmusid „Sõduris“. Ingege sealt järele.

Junior, Tartus. — Saate näha.

Vastutaw toimetaja: Rindraltaabi polkownik Nint.

Valjaandja: Wägede Ülemjuhataja staab.

Sõjaväe Topograafia Osakonna väljaandel

ilmus trükist eestikeelse

10-werstalise kaardi leht № 3

Hind 4 marka.

(L ä t i m a a)

Hind 4 marka.

Saadi raamatukauplustest ja Sõjaväe Topograafia Osakonnast, Tallinnas, Lai tänav nr. 39 (teisel korral).

Sõjaväe Topograafia Jaoskonna

wäljaandel on ilmunud:

Eestimaa kaart. Mõet 10 wersta tollis.

==== Hind 8 marka. ====

Eestimaa kaart. Mõet 15 wersta tollis.

==== Hind 4 marka. ====

Meie wäerinna liin 14. juunil 1919.

==== Hind 2 marka. ====

Jda-Euroopa kaart. Mõet 175 wersta tollis.

==== Hind 2,50 marka. ====

Eestimaa teede kaart.

Mõet: 25 wersta tollis. Hind 2 marka.

Pihkwa ümbruse kaart. Mõet: 3 wersta tollis.

==== Hind 2 marka. ====

Saada raamatukauplustest ja Sõjaväe Topograafia Jaoskonnast, Tallinnas, Lai tänav nr. 39 (teisel korral).